

# ДОШКОЛЬНЫЕ ВУСОВАНИЯ

ISSN 0321-1401

4/87



ВОЖДЬ.  
УЧИТЕЛЬ.  
ДРУГ



# ДИДАКТИЧНІ ІГРИ З КАРТИНКАМИ

О. ЯНКІВСЬКА,  
канд. пед. наук,

Київський пед. ін-т ім. О. М. Горького

У НАВЧАННІ дошкільників розумових дій узагальнення і класифікації вихователям неабияк допомагають дидактичні ігри з картинками. Програма виховання та навчання в дитячому садку передбачає використання різноманітних серій картинок — як предметних, так і сюжетних, а саме: природа (тварини, рослини, сезонні зміни, праця у природі); предмети побуту (меблі, посуд, предмети культури й окраси); іграшки; одяг (білизна столова, постільна, одяг зимовий, літній, осінньо-весняний, головні убори відповідно до сезону, взуття відповідно до сезону); продукти харчування (овочі, фрукти, борошняні вироби, ласощі, молочні, м'ясні продукти); засоби пересування на землі, воді, у повітрі; використання тварин — коня, слона, собаки, оленя, верблюда; життя людей у різних кліматичних умовах.

Цими картинками послуговуються на заняттях з ознайомлення з навколишнім життям і з розвитку мовлення, у колективних та індивідуальних дидактичних іграх, у повсякденному житті. Під час ігор і вправ з ними діти вчать розрізняти і правильно називати об'єкти, виділяти й називати характерні ознаки, аналізувати, узагальнювати, класифікувати; уточнюються й закріплюються їхні знання про світ, природні й суспільні явища, збагачується словник, активізується мислення, розвиваються увага, пам'ять, кмітливість.

## Друга молодша група

Молодших дошкільників навчають упізнавати і називати предмети та їхні головні ознаки, розрізняти предмети за формою, кольором, величиною. Тут слід обов'язково враховувати пізнавальні можливості дитини цього віку і пропонувати для ознайомлення лише прості за ознаками об'єкти. Якщо є змога, спочатку для сприймання, обстеження і називання ознак дають реальний предмет, а потім — зображення. Зіставлення їх може бути спеціальним завданням дидактичної гри. Завдання визначаються в такій послідовності, щоб спочатку

діти сприймали окремі предмети (бажано різними аналізаторами), потім вправлялись у називанні ознак і властивостей, а далі встановлювали прості зв'язки між двома або кількома предметами, об'єднували однорідні й відносили їх до певної групи.

Можна також у відповідь на узагальнююче слово вихователя добирати картинку, які відносяться до названої групи («Хто швидше знайде?», «Що потрібно ляльці?», «Де що росте?», «Хто де живе?», «Ми працюємо» і т. д.). Наприклад, вихователь говорить: «Зараз ми з вами попрацюємо на городі — посадимо різні овочі. У кого на картинках овочі, йдіть до мене». Діти з відповідними картинками підходять до вихователя і кладуть одне за одним зображення овочів.

Інші ігри — садіння квітів, розставлення меблів, одягання ляльки на прогулянку, влаштування кімнати, приготування обіду, спорудження гаража тощо. Залежно від наявних знань дітей вихователь вживає різні узагальнюючі слова. Коли завдання виконане, підсумовує: «Молодці, діти, ми посадили з вами різні овочі: моркву, цибулю, картоплю...» Знаючи кількість розданих картинок по кожній групі, він легко контролює, чи всі діти правильно віднесли свої до названої й зіставили їх з узагальнюючим словом.

Звичайно, лише називати таке слово не досить, потрібна практична діяльність малят з картинками. Для цього, наприклад, перед кожним кладуть 5—6 картинок, на трьох із яких намальовані іграшки. Вихователь пропонує розглянути, знайти ті, де іграшки, і покласти на аркуш картону на столі, щоб вони лежали разом, в одному місці. Діти комплектують групи, а педагог контролює, допомагає при потребі, нагадує завдання. По закінченні роботи запитує, чому картинки, які залишилися, не увійшли до групи іграшок. Подібні вправи можуть бути різного змісту.

Засвоєння дошкільниками узагальнюючих понять, а також вправ-

ляння у групуванні однорідних об'єктів здійснюється і в дидактичних іграх типу лото, коли дітям показують картинку, запитують їх, хто або що тут намальовано і в кого є така сама рослина, тварина чи іграшка. Закріпленню знань і практичних умінь сприяють словесні ігри-вправи.

Вихователь організовує виконання дітьми ігрових завдань у діях з картинками. Нескладні правила, які вводяться в ці ігри, ще не спрямовують на розв'язання дидактичних завдань, не забезпечують належну послідовність дій і відповідні взаємини, тому педагог обирає роль ведучого. Відповідно готується обстановка: якщо гра влаштовується за столами, картинку розміщують так, щоб дітям було зручно користуватися ними. Для колективних ігор, які проводяться на заняттях, беруть по 2—3 комплекти картинок.

У дидактичних іграх з молодшими дошкільниками не слід прагнути цілковитої тиші: дитина активно переживає сприймання картинки, і цю безпосередню реакцію не можна пригнічувати. Поступово, з розвитком інтересу до гри малий оволодіє правилами поведінки.

## Середня група

На п'ятому році життя зростає роль дидактичних ігор у формуванні узагальнюючих уявлень. З удосконаленням ігрової діяльності дітей в іграх з картинками ускладнюється характер ігрових дій і правил; включаються складніші ігрові елементи, частіше з'являються ролі, елементи змагання; правила гри ґрунтуються не лише на регулюючій ролі вихователя, а й на проявах самоконтролю, уміння погоджувати свої дії з діями партнерів. Особливе місце посідають дидактичні ігри, які потребують зіставлення літературного тексту і картинки. Вихователь добирає ілюстрації і відповідні уривки з художніх творів. Роздавши картинку, читає текст, а діти слухають і порівнюють його із зображенням. Хто відгадав правильно, перекладає картинку зображенням донизу.

У дидактичних іграх дошкільники не лише йдуть від конкретного пред-

мета до слова, а й навпаки — вчать-ся відгадувати предмет за описом. Великого виховного й навчального значення набувають ігри із загадуванням та відгадуванням загадок про предмет, на порівняння. У них також доцільно використовувати картинки.

Гра в магазин: вихователь виконує роль покупця, а діти — продавців; товар зображено на картинках (квіти, овочі, фрукти і т. д.). Вихователь говорить, щоб він хоче купити, називаючи узагальнююче слово. В іграх «Подорож», «Розвідники» дошкільники знаходять і групують зображені на картинках предмети, розкладені в різних місцях кімнати. Зібрані картинки певної групи розміщують на щиті і називають, що привезли з собою.

Спочатку набір картинок становить одну групу об'єктів з кількома додатними сторонніми; потім кількість груп збільшується, варіюється і кількість картинок у межах однієї групи.

Подальше завдання — самостійно знаходити ті загальні ознаки, за якими предмети можуть бути віднесені до даної групи, тобто йдеться про навчання самостійного узагальнення. Це ігри «Добери пару», «Відгадай», «Назви одним словом», «Знайди і принеси», «Не помились», «У кого який предмет?». Дітям роздають картинки, вони розглядають їх і називають зображені предмети. Далі добирають пари за подібністю ознак (чашку і блюде, ляльку і матрешку і т. д.).

Ускладнення: відгадати за описом, що намальовано на картинці, назвати одним словом; змішані картинки кількох груп роздають дітям порівну (у когось може бути й кілька однієї групи), одна дитина називає картинку, інші по черзі викладають свої картинки цієї групи і називають їх.

Формуванню вміння класифікувати предмети сприяє гра «Хто швидше розкладе картинку по групах?». Ведучий (вихователь) змішує картинку різних груп і роздає порівну (зображенням донизу). На сигнал «Починай — часу не гай» діти перевертають свої картинку і, об'єднуючи за змістом, розподіляють по групах. Виграє той, хто перший виконає завдання.

Щоб дошкільники оволоділи родовими назвами, треба спонукати до самостійного вживання їх, проводячи ігри типу «Що до чого відноситься?». Картинки різних груп лежать упереміш на столі у вихователя зображенням донизу. Він бере по одній — діти по черзі називають предмет і групу, до якої він належить. За правильну відповідь дитина одержує картинку, а якщо не відповіла, картинку знову кладеться на стіл. Гра закінчується, коли роздані всі картинку.

Перед початком дидактичної гри треба дати дітям змогу розглянути зображення предметів, перевірити, чи знайомі вони їм. Слід також мати на увазі, що жест, радісний вигук

часто замінюють малому назву, тож не варто поспішати вимагати її від нього.

### Старша група

П'ятирічні діти не тільки володіють навичками класифікації у формі мислительної і мовної дій, а й можуть об'єднувати картинку у кілька груп. Спочатку процес групування здійснюється повільно, групи комплектуються одна за одною, а не водночас, тому педагог має керувати діями вихованців, зазначати послідовність операцій. Навчившись класифікувати предмети за констатуючим словесним узагальненням, діти переходять до утворення груп у формі мислительної дії зі словесним позначенням їх. Для проведення дидактичної гри «Хто швидше назве одним словом?» виготовляють картонні щити різних розмірів з гніздами-кишеньками, куди вкладають картинку із зображенням однорідних предметів. Дітей розподіляють на дві команди; з кожної вихователь викликає дитину і показує два щити з картинками. Хто швидше правильно назве групу, до якої належать картинку, той одержує фішку. Якщо групи названі одночасно, фішки одержують обоє. Картинку на щитах змінюються, зразу викликають інших дітей. Виграє команда, яка набере більше фішок.

Ігри на класифікацію у мовній формі: «Називай — не барись», «Яку групу сховали?», «Знайди швидше групу», «Сховаємо картинку», «Зробимо порядок» та ін. Організуючи гру «Магазин», вихователь пояснює дітям, що в магазин завезли різні товари (картинку). Продавці повинні добре попрацювати, щоб правильно відібрати і розмістити їх по відповідних відділах. Запитує: «Які відділи треба відкрити в магазині?» Діти відповідають узагальнюючим словом (іграшок, посуду, одягу, взуття). Після уточнення назв усіх груп товар розподіляють по відділах. Вихователь пропонує продавцям розповісти про них.

Подібні ігри — «Наведи порядок», «Подорож», «Ательє». Ось як, наприклад, можна вправляти дітей у класифікації одягу за сезонними ознаками (зимовий, весняний, літній, осінній). Викладаються картинку із зображенням пальта, костюма, блузи та іншого вбрання — усе це можна замовити в ательє. Кожна дитина одержує прямокутник з наклеєним на ньому клептиком тканини. Педагог пояснює: «Я прийшла в ательє замовити різний одяг. Ви — працівники ательє і повинні запропонувати мені таку тканину, яка підійде до мого замовлення. Я покажу, що хочу пошити, а ви визначите, для якої пори року ця річ, і той, у кого є зразок потрібної тканини, покаже її мені і розповість про неї. Наприклад, якщо я замовлю зимове пальто, про тканину для нього можна розповісти так: «Для пальта,

яке ви хочете замовити, підійде вовняна тканина темно-зеленого кольору. Вона груба, пухнаста, м'яка». Діти з відповідними зразками підходять до вихователя і характеризують тканину. Вихователь вибирає ту, про яку найкраще розповіла дитина.

### Підготовча група

Збагачення знань дітей і вдосконалення аналітико-синтетичної діяльності в цьому віці забезпечуються організованим навчанням на заняттях, формуванням життєвого досвіду поза ними. Дидактична гра виконує тут допоміжну роль — роль близької дитині практичної діяльності, у якій набуті знання, застосовувані в нових умовах, закріплюються, активізуються.

Ігри з картинками, отже, розподіляються на такі групи. Перша — ігри, в яких діти правильно називають різні об'єкти і явища й самостійно групують їх, пояснюючи свої дії, — типу «Розподіли предмети по групах»: «Подорож по місту», «Подорож по Москві», «Експерсія у колгосп», «Подорож на виставку передового досвіду» та ін. Картинку розкладаються в залі або в іншій кімнаті, куди повинні піти «мандрівники», — це надає певної самостійності, посилює інтерес до гри, збагачує ігрові дії.

Промовляючи лічилку, дошкільники розподіляються на кілька груп (чотири-п'ять) відповідно до завдань дидактичної гри. Кожна група, куди входить не більше трьох дітей, отримує завдання: відібрати картинку, які розкривають життя міста або села; ті, на яких зображено транспортні засоби; овочі (фрукти), вирощені колгоспниками; свійських тварин, яких доглядають і вирощують на селі, і т. д. Інші діти чекають «мандрівників», а ті, повернувшись, виставляють свої картинку і розповідають про них, називаючи об'єкт і групу, до якої він належить.

Інші ігри — типу «Розкажи все, що знаєш про цей предмет»: «Школа», «Пошта», «Магазин», «Овочевий і фруктовий базар», «Загадки», «Ігри-розповіді». Діти одержують картинку-«листки», які треба «прочитати».

Ще інші — типу «Розкажи, чим подібні предмети, і назви їх одним словом»: наприклад, «Що однакове, а що відмінне». Вихователь, посадивши дітей за столом або на деякій відстані півколом, розкладає на столі картинку, на яких зображені овочі, фрукти, іграшки, посуд, одяг тощо, і пропонує знайти подібне або відмінне, розповісти про це. Одні розповідають, інші слухають і доповнюють, виправляють помилки. При повторенні гри дитині дають по дві картинку.

Усе це сприяє закріпленню вміння аналізувати і синтезувати, об'єднувати предмети в одну групу на основі зіставлення, віднаходження спільних і подібних ознак.